

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

redactie en sekr.: postbus 7176, a'dam

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Bekering op bevel

*En Petrus zei tot hen:
bekeert u, en een ieder van u
late zich dopen
in de naam van Jezus Christus tot
vergeving der zonden...*

Handelingen 2 : 38a.

Bekering op bevel, dat lijkt een vreemde geschiedenis. Zelfs al wordt sinds eeuwen in de belijdenis gesproken van een „bevel van bekering en geloof” (D.L. II, 5). De ontdekkende prediking des Geestes gaat vruchten dragen. Ettelijke kerkgangers doorbreken het tot nog toe krampachtig gesloten gehouden cordon van burgermans fatsoen en valse schaamte die in het leven zo vaak hand om hand staan, en laten openlijk hun ontreding en wanhoop zien: wat moeten wij toch doen, mannen broeders? Dat vragen nu deftige Jeruzalemmers aan een visboer uit Galilea met zijn trawanten... Of vragen ze het de Heilige Geest?

In elk geval krijgen ze een nuchter Geestelijk antwoord: bekeert u... Wat houdt dat in?

In de taal waarin God door Zijn bijzondere zorg het boek Handelingen op Schrift heeft laten stellen: gij moet van inzicht veranderen, tot andere gedachten komen. Deze mensen hebben immers altijd verkeerd gedacht over Jezus de Nazerener. Zij meenden dat Hij

een nieuwlichter op het kerkelijk erf was, een kerkelijk min of meer obscuur persoon uit Nazareth afkomstig. Ze dachten óók, dat Hij voorgoed dood was... Maar dat hebben zij verkeerd gedacht. En daarom heet 't: bekeert u! Dat brengt vanzelf verandering van leven mee: want wie Jezus ziet als eenvoudig de één of andere medemens, die laat zich zo maar niet door Hem gezeggen. Zo zijn wij mensen meestal niet, dat wij bereid zijn naar een ander te luisteren... Wij weten het immers zelf toch veel beter? Maar indien Jezus de Messias is, gezeten aan Gods rechterhand en Here over alles en allen (vs. 36) dan komen zijn woorden ook in een ander daglicht te staan. We lezen dan ook van deze mensen dat zij volhardende waren in de leer der apostelen, na afloop (vs. 42).

Er is nu bereidheid tot luisteren. Zulke bekeerden „zijn er nog niet” — de Geest heeft hun juist nog veel te zeggen.

Wat is zulke ontdekkende prediking in wezen toch barmhartig! En wat is de Heilige Geest toch

barmhartig.

Als wij in de plaats van de discipelen gestaan hadden, en men had ons de vraag voorgelegd: wat moeten wij doen?

Kerkelijk Leven.

We zouden misschien met het grootste genoegen geantwoord hebben: te laat, broeders — jullie krijgen je verdiende loon. Eerst de Messias kruisigen — en dan berouw krijgen? Dat komt wel een beetje laat, vinden jullie niet? Gelukkig maar, dat God de Heilige Geest hier het Woord nam en ons laat meeluisteren: bekeert u en laat u dopen in de Naam van Jezus Christus tot vergiving der zonden! Wat gaat genade — Gods genade dan — toch ver: voor Jezus' moordenaars (en voor hen 't éerst: begin in Jeruzalem!) is de blijde boodschap van vergiving der zonden. Wat Jezus in hun midden leed en droeg: 't was ook voor hén geschied. Petrus gaat hier niet buiten zijn boekje, praat zijn mond niet voorbij en belooft niet te haastig. Want Hij neemt Gods boek, slaat Genesis op, en citeert: u komt de belofte toe en uw kinderen! Daarom is er óók voor u en uw kinderen, voor u die hebt staan schreeuwen: „Zijn bloed kome over ons en onze kinderen”, vergiving door het bloed van Jezus Christus.

Dat heet om zo te zeggen, gadeloze, weergalozige ontferming, dat genade, rijk en vrij.

Een makkelijk evangelie, toen? Dat weet ik zo net niet. Want met z'n drieduizenden in de rij te staan dienstbode en rabbi, rijk en arm alles door elkaar, en dat onder het spottend oog van innerlijk woedende predikanten-schriftgeleerden en ouderlingen — oudsten van Jeruzalems kerkeraad (Sanhedrin) dat lijkt me toch óók geen grapje. En er zal best moed

voor nodig geweest zijn om in de volgende dagen mededeling te doen bij de kerkeraad, dat men zich heeft over laten schrijven naar de gemeente der Christus-belijders. Maar ze deden het — want Gods genade had hen overwonnen. Zij zagen het als de enige uitweg. En dat was het ook.

Dit alles gold niet alleen die Joden. Want Petrus had het ook over de andere volkeren. Die waren toen nog verre. Maar God ging ze er bij roepen, zoals Hij ons er bij geroepen heeft. Wij allen staan bloot aan de openhartige prediking des Geestes. Maar elk vertwijfeld „wat nu?” wordt nog steeds beantwoord met: bekeert u — en denk aan uw doop! Er moet iets gebeuren? Ja, natuurlijk — wij moeten ons bekeren. In de kracht des Heiligen Geestes. Dan zult u eens zien hoe véél er nog gebeuren moet en kan; kan: want u komt de belofte toe en uw kinderen.

Eerder geplaatst in „Ons Kerkblad”, orgaan ten dienste van de Gereformeerde Kerken in de prov. Utrecht, 22 juni 1957.

IN DIT NUMMER

Pagina 177

Ds E. R. Postma,
Bekering op bevel

Pagina 178

Ds H. Smit,
Handelingen 6 teleurstellend?

Pagina 179

Ds J. Meester,
Cornelius van Til tachtig jaar (2)

Pagina 180-181

D. W. L. Milo,
Bescheidenheid
Ds W. G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 182

Drs D. van Alten,
Opvoeding op school

Pagina 183

K. Janssens,
Boekbespreking

De Evangelische Omroep

UW SYMPATHIE IS NIET GENOEG

Om de stem van het Evangelie krachtiger te laten klinken is uw lidmaatschap hard nodig.

Bel 02150-52641

of schrijf Antwoordnummer 80, Hilversum

H. SMIT — DEN HELDER

Handelingen 6 teleurstellend?

We hebben het Pinksterfeest weer gevierd. We hebben preken gehouden en gehoord over Handelingen 2. We konden er niet onderuit het leven van de gemeente toen te vergelijken met het leven van de gemeente nu. En we zullen vaak een gevoel van teleurstelling niet hebben kunnen wegwerken. Waar is dat leven, die bezieling, die kracht van vroeger gebleven? Het is niet altijd onjuist teleurgesteld te zijn. Het is goed kritisch te staan tegenover het huidige bestaan en bestand van Christus' kerk. Wij behoren rekening te houden met de verschrikkelijke mogelijkheid van het bedroeven van de Geest en van het wijken van de grote Kracht van God. Maar het komt er wel op aan waarop we dan onze aandacht richten. Wat is het nu precies dat ons teleurstelt en tot verootmoediging brengt? Als we daar niet nauwkeurig in zijn, dan zijn we alleen maar pseudo-kritisch en dan kunnen we elkaar alleen maar tot last zijn, omdat we zowel in het stellen van de diagnose als in het aanwijzen van de remedie hevig in de fout gaan.

De merkwaardige moeite van Hand. 6

Gemor bij de Grieks sprekenden tegen de Hebreeuws sprekenden! Vanwege de verwaarlozing van de weduwen die tot het Griekse deel behoorden! Dat was het probleem. Natuurlijk waren het allemaal Joden. Aan de heidenzending zijn we nog lang niet toe. Maar je had in Jeruzalem Joden die hun gehele leven in het eigen land en in de heilige stad hadden doorgebracht en je had Joden die uit de 'verstrooiing' gekomen waren om in de heilige stad hun levensavond door te brengen, daar te sterven en daar begraven te worden. Die laatste groep zat verder van de typisch Israëlietische haard verwijderd dan de eerste. Zij spraken om te beginnen veelal het Grieks — dat was hun 'voertaal' geweest. Zij hadden ook ongemerkt heel wat van de culturele achtergronden van „de volken onder de hemel” meegenomen. Kortom, zij behoorden in Jeruzalem en in de Jeruzalemse gemeente tot de 'import', ook al waren zij Joden. En dat 'import-probleem' was heel wat groter dan wij het kennen. Zodra taal en cultuur gaan meespreken wordt er 'n kloof zichtbaar, die zomaar niet te overbruggen is. En ja, dan gebeurt het. Zonder erg, zonder moedwil. Maar onvermijdelijk! De weduwen van de 'autochtone' bevolking zitten dicht bij het vuur dan de 'import'. Zij worden eerder en beter geholpen. Vandaar het gemor!

Maar Pinksteren dan?

Kunt u dat verhaaltje hierboven eigenlijk slikken? Och ja, zo in het algemeen gesproken klinkt het aannemelijk. Maar... het gaat hier toch zeker om de gemeente

Kerkelijk Leven

van Pinksteren? Het gaat om de gemeente die in Handelingen 2 al genoemd is. Het gaat om de gemeente, die kort geleden nog maar die allerwonderlijkste ervaring heeft gehad: „... wij horen hen in onze eigen taal van de grote daden Gods spreken” (2:11)! Toen ging het niet eens om twee talen — Hebreeuws en Grieks. Neen, al die talen van die vele volken kwamen eraan te pas. Met één grote wondersprong bracht de Heilige Geest hen over alle barrières van spraak en taal heen! Op een manier die je haast uitbundig zou willen noemen. Met twee talen zou het eigenlijk al opgelost zijn geweest. Maar het wonder gaat ver boven het minimum uit! Is in dat licht bezien het zesde hoofdstuk niet teleurstellend? We zouden het van ons uit best kunnen aanvaarden. Maar kun je het ook van hoofdstuk 2 uit aanvaarden? Moeite met de problemen van taalverschil en culturele variëteiten! Je kunt die moeite overal plaatsen behalve in de Pinksterkerk!

De praktische oplossing

Wanneer iemand teleurgesteld is over het probleem van Hand. 6, dan zal hij het waarschijnlijk ook zijn over de oplossing! Die oplossing is ongetwijfeld heel praktisch. Maar weer: Zo is het van ons uit. Maar zou je vanuit Handelingen 2 niet iets anders hebben verwacht? De apostelen zeggen tegen de gemeente, dat zij zelf niet de gelegenheid kunnen vinden het verzorgingswerk naar behoren waar te nemen. Zouden zij dat toch willen doen, dan zou hun arbeid in het Woord eronder moeten lijden. Daarom moeten er zeven broeders worden aangesteld, die speciaal hun werk zullen maken van de bediening der tafelen. Dat is zeer nuchter. Maar is er geen tegenstelling met het tweede hoofdstuk? Daar tilde de Geest de gemeente in een wondersprong over de problemen heen. Maar hier overwegen de apostelen, dat zij niet moeten proberen verder te springen dan hun stok lang is! Het lijkt alles zo weinig 'Geestelijk'. Een dergelijke redenering zou je toch eigenlijk ook in een bedrijf, een organisatie, een doodgewoon wereldlijk verband kunnen verwachten. Is de Heilige Geest hier niet de grote Afwezige?

Waar is de Heilige Geest?

Neen, afwezig is de Heilige Geest in dit overleg en in deze praktische oplossing toch allerm minst. Er moet immers omgezien worden naar zeven mannen... „vol van Geest en wijsheid”. En de handoplegging wijst toch duidelijk op een

aanstelling van Godswegen. Terwijl het gebed uiteraard de bekrachtiging door de Geest tot alle dienstwerk als inhoud heeft gehad. De Heilige Geest was er echt bij! In die nuchtere en praktische regeling! Blijkbaar is er toch geen tegenstelling tussen het tweede en het zesde hoofdstuk!

Het grote gebod

Hebben we in die overgang van Handelingen 2 naar Handelingen 6 niet te doen met een orde in Gods werken die we vaker tegenkomen? Werkt de HERE niet aan op de gehoorzaamheid aan het grote gebod? Dat zegt ons immers, dat we de HERE onze God zullen liefhebben met ons ganse hart en met geheel onze ziel en met geheel ons verstand. Al onze **mensenkrachten** worden opgeëist!

In de woestijn leefde Israël van het wonder — manna uit de hemel, water uit de rots. Toen waren heel wat mensenkrachten uitgeschakeld. Israël kon met zijn werkkraft eigenlijk niets beginnen. Maar in Kanaän moeten de door God gegeven handen weer uit de mouwen. Daar moet de boer wel degelijk zijn verstand gebruiken en de tijd van zaaiing en oogst goed in het oog houden. Maar... in dat alles moet hij de woestijnlès in het oog houden: Ik mag zaaien en planten en het hele boerenwerk verrichten, maar God is het die de wasdom geeft! Onze handen — Uw hand, o God. Dat is de werkelijkheid van het verbond. In Handelingen 2 regeert de wondersprong. Zij spraken zoals de Geest het hun gaf uit te spreken. Die 'tong-woorden' waren niet het produkt van denken en overwe-

gen. Het wonder! Maar in Hand. 6 zien we heel duidelijk de inschakeling: praktisch overwegen, beleid, nuchtere oplossing, het gebruiken van het gezonde verstand. Maar de les wordt vastgehouden: Wij mogen ook in praktisch opzicht planten en zaaien, iets nieuws opzetten in de dienst, maar... God de Heilige Geest is en blijft de grote Kracht Gods, die de wasdom geeft! „... vol van Geest en wijsheid...” — de handoplegging — het gebed, God schakelt mensenkrachten in zonder Zichzelf ook maar enigermate uit te schakelen!

Geen valse tegenstellingen!

Praktische regeling of het wonder van de Heilige Geest? Ambtelijk dienstwerk of het werk vanuit de bezieling door de Geest? Mensenarbeid of het werk van God?

Ziedaar een serie tegenstellingen die zich niet verdragen kunnen met de onderwijzing van Handelingen 2 en 6. Het zijn allemaal tegenstellingen die wel thuishoren in een concurrentieschema maar niet in het verbond. Wel in de gedachte „Of God of ik” maar niet in het echte Geestelijk leven, het leven uit de Geest.

Maar de ellende is telkens weer, dat wij deze tegenstellingen denken! Dan wordt ons geloof vertroebeld. En dan komen die tegenstellingen er ook. Dan zie ik me gedwongen alle menselijke arbeid en regeling af te breken om God door zijn Geest te laten werken! Of ik geloóf in mijn werk, mijn regeling, mijn opzet, maar niet meer in de HERE die het doet!

Pastorale notities

Een nieuwe levensstijl?

Er is zeker de laatste jaren nooit zo veelvuldig en verschillend over vasten, vastenakties, vastenbrieven, vastendagen, enz. geschreven en gesproken als nu.

De beleidsconferentie van de Raad van Kerken in Nederland bepleitte zelfs de instelling van een wekelijkse vastendag voor iedereen.

Op dit voorstel werd nogal wat kritiek uitgebracht. De nood in de wereld bestrijdt men niet door hier een dag minder of niets te eten. zo oordeelden velen. Het gaat er om, in onze hele manier van leven verantwoord om te gaan met alles wat God gaf en geeft.

In dit verband zou ik de opmerking willen maken: Laat de christenheid in onze dagen eens wat aandachtiger luisteren naar wat de HERE in Jesaja 58 zegt over vastendagen die Hem welgevallig zijn: 'Is dit niet het vasten dat Ik verkies: de boeien der goddeloosheid los te maken, de banden van het juk te ontbinden, verdrukten vrij te laten en elk juk te verbreken? Is het niet, dat gij voor de hongerige uw brood breekt en arme

zwerfelingen in uw huis brengt, ja, als gij een naakte ziet, dat gij hem bekleedt en u niet onttrekt aan uw eigen vlees en bloed? Dan zal uw licht doorbreken als de dageraad'.

Versobering, milieubeheersing, natuurbescherming, consumptiebeperking, goederenverdeling, ontwikkelingshulp, het is alles nuttig en nodig. Maar we lossen de steeds ingewikkelder wereldproblemen niet op, als we in persoonlijke en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid de Schepper van hemel en aarde, Die in Jezus Christus onze God en Vader wil zijn, blijven miskennen en negeren.

Het vasten, dat de HERE van ons vraagt is ten slotte niet een belegde boterham meer of minder eten, een groter of kleiner bijdrage afstaan voor minder ontwikkelde gebieden, maar of onze eertijds gekersten-de westerse wereld en de voor een goed deel nog gedoopte nederlandse christenheid weer naar God gaat luisteren.

God heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de HERE van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God'.

Verootmoediging! Schuld-erkenning! Bekering!

B. Telder, Bilthoven

In beide gevallen de concurrentiegedachte en niet meer het verbond! Bij de wieg van de ambtelijke dienst van Handelingen 6 staat de Heilige Geest. Bij die wieg staat ook het praktisch overleg, het gezonde verstand, dat **geheiligd** is tot Gods dienst.

Teleurstelling?

Ik moet kritisch zijn. Ik mag nooit in feite teleurgesteld zijn over dat zesde hoofdstuk van Handelingen, dat wil zeggen: over het gewone in de kerk! Over de orde in de dienst, over de geregelde ambtsbediening. En ik mag ook zeker niet het ontbreken van buitenge-

wone dingen in de gemeente gebruiken als een 'alibi' voor mijn gebrek aan ijver in het gewone. Al in Hand. 2 komen we zoiets gewoon tegen als „het volharden bij het onderwijs der apostelen en de gemeenschap, de breking van het brood en de gebeden” (42). Als het ons aan dat volharden, aan een „vaste geest” daarin (Ps. 51 : 12), gaat ontbreken, waarover moeten we ons dan nog verbazen? Je lijkt dan op een Israëlietische boer, die aan het zaaien en planten het land heeft en onderwijl zit te smachten naar het mannewonder! We moeten beginnen bij het begin: Handelingen 6 — het grote gebod — het gewone Geestelijke leven!

J. MEESTER — AMSTERDAM

Cornelius van Til tachtig jaar

(2 - slot)

De vorige keer hebben we een en ander geschreven over de persoon en de plaats die Van Til innam en inneemt, nu vragen we aandacht voor zijn werk.

Ter gelegenheid van zijn vijf en zeventigste verjaardag, tevens het moment van zijn veertigjarig jubileum als professor aan het seminarie in Philadelphia, is een gedenkboek verschenen met bijdragen van een groot aantal vrienden en leerlingen. Het is verschenen onder de titel: „Jerusalem en Athene.”¹⁾ Het bevat zoals in de ondertitel staat, niet maar bijdragen van wetenschappelijke aard, maar ook een kritische discussie over de theologie en de apologetiek van Van Til. Aan de discussie neemt Van Til in dit boek persoonlijk deel. Hij doet dat in de antwoorden die in het boek staan opgenomen na de bijdragen van ten eerste H. G. Stoker, de wijsgeer uit Potchefstroom, ten tweede na die van Dooyeweerd en ten derde na die van Berkouwer. Deze laatste bijdrage handelt over het gezag van de Schrift. Ik noem deze drie met name omdat deze drie in ons land verreweg de grootste bekendheid genieten. Van Til geeft ook respons op de artikelen van andere bijdragers, zoals op die van Paul K. Jewett over Christus, christenen en Joden; op die van R. K. Knudsen, van prof. J. P. A. Mekkes, R. J. Rushdoony, G. R. Lewis, U. W. Montgomery, C. H. Pinnock, A. F. Homes en F. R. Howe. Deze discussie maakt het boek niet alleen zeer boeiend maar ook zeer belangrijk. Het geeft een heleboel informatie met betrekking tot Van Til's uitgangspunt en methode van apologetiseren. Er zijn ook bijdragen opgenomen van C. Trimp, van S. U. Zuidema, van Herman Ridderbos, W. L. Lane, G. B. Weaver, C. Gregg Singer, Ch. M. Horne en W. Stanford Reid. Een belangrijk en omvangrijk werk (ongeveer 500 bladzijden). Het bevat een volledige lijst van al de gepublicaties die van de hand van Van Til zijn verschenen tot op dat jaar. Dat zijn er niet weinige.

Laat ik enkele van z'n meest bekende boeken mogen noemen. Ongetwijfeld is in ons land het best bekend zijn boek over K. Barth, „De nieuwe vrijzinnigheid”. De eerste druk verscheen in 1946; latere drukken verschenen in de zeventiger jaren. Dit boek bevat een waardering van de theologie van Barth en Brunner. Van Til heeft gepoogd aan te tonen dat de wijsgerige vóór-onderstellingen van de theologie van deze mannen dezelfde zijn als de vóór-onderstellingen van de vrijzinnige theologie namelijk de wijsbegeerte van I. Kant.²⁾ In 1947 verscheen zijn *Gemene Gratie*, een herdruk van drie artikelen in *The Westminster Theol. Journal*, waarin hij een poging doet Kuypers werk met betrekking tot deze zaak op de meest sailliante punten in het licht te stellen. Daarbij houdt hij zich ook bezig met de toen laatste discussies over deze zaak o.a. met de beschouwing van H. Bavinck en V. Hepp, K. Schilder en H. Hoeksema.³⁾ In zijn *Christendom en Barthianisme* hebben we zijn tweede grote werk betreffende de nieuwe vrijzinnigheid of de nieuwe orthodoxie. Met zijn boek „Het grote debat” van 1970 beweegt de schrijver, toen 75 jaar oud, zich nog steeds in de grote controversen tussen schriftuurlijk bijbels christelijk geloof en het ongelooft. Hij heeft in dit boek gepoogd aan te tonen dat de discussie moet worden gevoerd op de weg van Augustinus. Augustinus heeft uitgewerkt dat de Stad Gods en de Stad van de mens radicaal tegenover elkaar staan in hun totale perspectief met betrekking tot de loop der geschiedenis.⁴⁾

Dan noem ik als laatste grote werk zijn: *De nieuwe hermeneutiek*.⁵⁾ Dat kon nog niet worden vermeld in het gedenkboek „Jerusalem en Athene”. Het verscheen vorig jaar (1974). Daarin bespreekt hij de nieuwe hermeneutische opvattingen van mannen als E. Fuch en Gerhard Ebeling, John Dillenberger, Fritz Buri en Schubert M. Ogden. Hij wijdt een hoofdstuk aan de opvattingen van H. M. Kuitert. Zeer kritisch. Hij bespreekt Zuidema over het moderne humanisme en in een slothoofdstuk wat hij noemt de nieuwe hermeneutiek van Holland. Daarin de opvattingen van Herman Wiersinga, G. P. Hartvelt, J. L. Koole, F. J. Baarda en C. Augustijn. Hij ziet bij al deze figuren in meerdere of mindere mate aanwezig een poging tot 'n synthese tussen een theologie

die gebaseerd is op die van de reformatoren en een theologie die gebaseerd is op de filosofie van Kant. Deze synthese noemt hij een monsterachtige zaak redelijk en geestelijk gesproken. In deze synthesepoging is noch Kant noch Calvijn de werkelijke overwinnaar. Het resultaat acht hij een vernieling van een redelijke grondslag voor menselijke uitspraken.

Dit zijn enkele van de boeken van Van Til. Het is een zeer onvolledig lijstje en de keus die ik deed is vrij willekeurig.⁶⁾

Naast zijn boeken wijs ik op de vele syllabi. Syllabi zijn overzichten van de behandelde of van de te behandelen stof voor de studenten. Deze zijn niet gedrukt maar in een soort offset-druk verschenen zoals dat in Amerika gebruikelijk was en is. In „Jerusalem en Athene” staat op bladz. 498 een lijst van de overzichten afgedrukt. Ze zijn voor privé gebruik bestemd en mogen niet als gepubliceerde werken worden aangemerkt. Deze syllabi hebben hun weg echter gevonden ver buiten de kring van de studenten, door de Ver. Staten heen, tot in het Verre Oosten en met name tot in Korea en Japan toe.

Dan heeft Van Til vele lezingen gehouden in de loop der jaren zowel in Rooms-Katholieke, Joodse, fundamentalistische, vrijzinnige als Calvinistische instellingen. Van Til was echt gereformeerd, maar niet eenkennig. In zijn lezingen komt zijn bewogenheid om de zielen van zijn hoorders, het leven van de kerk en de ere Gods door met een hartstocht en liefde die niet zo duidelijk is op de gedrukte bladzijden. Zijn ontwapenende persoonlijke warmte en zijn eenvoudige nederige houding en voor alles zijn toewijding aan Christus en Diens kerk, en zijn heldere, huiselijk uiteenzettingen hebben hem een gunstig onthaal bezorgd onder die velen, die hij niet zou hebben bereikt met zijn gecompliceerde en wijsgerig georiënteerde bewijsvoeringen van zijn syllabi en boeken.

Het moet en mag gezegd dat Van Til met zijn geschriften die diep en logisch sterk zijn en die ook vol zijn van een profetische urgentie zich niet zo vele bondgenoten heeft verworven. In deze eeuw van oecumenicitet is hij hinderlijk en opzettelijk buiten de mode. Hij handhaaft sterk, dat de christenen moeten voortgaan, en dat de niet-christenen moeten beginnen, elke gedachte gevangen te geven aan de gehoorzaamheid aan de Christus der Schriften. Dat betekent dat hij eigenlijk uitgerangeerd is. Zijn waarschuwingen tegen het parasiteren op de wijsheid der wereld door de kerk, hebben zijn lezers verdeeld in gelijk op enerzijds onvermurwbare vrienden en anderzijds even felle vijanden, aldus E. R. Geehan, de eindredacteur van „Jerusalem en Athene”. (vii)

Boven sprak ik van de boeiende discussies in „Jerusalem en Athene”. Ik wil één van deze discussies met name vermelden, dat is die tussen Dooyeweerd en Van Til. Dooyeweerd's bijdrage heet: „Cornelius van Til en de transcendentale kritiek van het theoretisch denken”. De zaak is deze, dat Van Til van deze wijsgerige methode die Dooyeweerd aanduidt als transcendentale kritiek van het theoretisch denken, niet veel moet hebben. Hij is van mening dat dit punt, een punt van het allergrootste gewicht is. Naar zijn mening moet een werkelijk christelijke apologetiek de hele inhoud van het bijbelse onderricht als vóór-onderstelling van de mogelijkheid van het doen van menselijke uitspraken over God, wereld en mens, mee inbrengen. Dit noemt Dooyeweerd transcendentale kritiek. Transcendente kritiek zegt D. is het confronteren van b.v. het christelijk geloof met de resultaten van de moderne wetenschap en met de verschillende wijsgerige systemen. Volgens D. is dit waardeloos ten aanzien van wetenschap en wijsbegeerte omdat het twee verschillende sferen met elkaar confronteert terwijl hun innerlijke punten van contact volledig in het duister blijven bij deze confrontatie. Dooyeweerd staat een andere weg voor. Die andere weg noemt hij niet de transcendentale, maar transcendentale kritiek van het theoretisch denken. Deze transcendentale kritiek van het theoretisch denken heeft volgens D. aangetoond dat en waarom echte zelfkennis in zijn bijbelse betekenis d.w.z. in afhankelijkheid van echte kennis van God, in zichzelf van een niet begripsmatige aard is. De reden dat dit zo is, is dat alle begripsmatige kennis in zijn analytische en inter-mondiale synthetische karakter het menselijk „ik” verandert als zijn centrale referentie punt. Dit moet per konsekwentie van een boven-mondiale aard zijn en derhalve is het niet vatbaar voor logische analyse. Dit betekent weer niet dat het menselijk zelf wordt geplaatst in een luchtledig tegenover alle begripsmatige kennis die we hebben omtrent elk ding. Het menselijk ik kan niet theoretisch worden gesteld tegenover begripsmatige kennis, aangezien het als het centraal referentiepunt van het laatste, elke theoretische analys transcendeert (overstijgt).

De lezer ziet dat het punt van verschil van subtiële, wijsgerige aard is en dat men om het in het vizier te krijgen het gebruik van Dooyeweerd's wijsgerige begrippen en termen moet kennen in de eerste plaats, en vervolgens zijn denkweg moet kunnen volgen in de tweede plaats. Het is er ons niet om te doen in de discussie mee te spreken, maar om een indruk te geven van de problemen der apologetiek zoals dr Van Til deze met zoveel bekwaamheid, werkkraft en geloof zoveel jaren heeft beoefend.

¹⁾ *Jerusalem and Athens*, critical discussions on the Philosophy and Apologetics of Cornelius van Til, edited by E. R. Geehan. Presb. and Ref. Publishing Co., 1971.

²⁾ *The New Modernism; An Appraisal of the Theology of Barth and Brunner*; Presb. and Ref. Publishing Co.

³⁾ *Common Grace*; Presb. and Ref. Publishing Co.

⁴⁾ *The Great Debate Today*; idem.

⁵⁾ *The New Hermeneutics*, idem, 1974.

⁶⁾ We noemen nog: *Christianity and Idealism* en *Christianity and Modern Theology*; *The Defense of the Faith* (allen uit 1955); *The Theology of James Daane*; id. 1959; *Christianity and Bathianism*, id. 1962 met een herziene ed. uit 1965. *The Case for Calvinism*, ed. 1964. *The Confession of 1967: its Theological Background and Educational Significance*, idem uit 1967. *The Protestant Doctrine of Scripture*, id. 1967. *Christ and the Jews* id. 1968. *A Christian Theory of Knowledge; The Sovereignty of Grace: an Appraisal of G. C. Berkouwer's of Dordt*, id. en *A Survey of Christian Epistemology* id. 1969. In 1970 nog *Christian Ethics (In Defense of the Faith, vol 3)* enz.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

BESCHEIDENHEID

Kom aan, laten we elkaar in alle bescheidenheid eens enig denkmateriaal aanreiken over het onderwerp bescheidenheid. Dit wordt geen stukje zedenleer en ook geen divertissement. Toch herinner ik u vooraf aan een oud verhaal. Over Sam en Moos.

Moos en Sam zaten in een restaurant. Voor een snelle zakenlunch. Ze hadden gemakshalve hetzelfde besteld: een biefstukje van de haas en wat daar verder volgt. De ober dekde de tafel, wenste hun smakelijk eten en reisde af. De snelle Sam zag met één blik, dat het ene biefstukje kleiner was dan het andere. Maar Moos was nog sneller: die had het eerst de schaal gegrepen en liet Sam kiezen. En Sam moest kiezen: niet alleen tussen een grotere en een kleinere biefstuk; maar ook kiezen of hij een bescheiden of een onbescheiden mens zou blijken te zijn. Sam koos. Hij vergat zijn goede naam; hij nam de beste biefstuk. En als toegift voegde Moos hem toe: heb je dat geleerd, Sam, om het beste voor jezelf te nemen? Sam antwoordde: wat zou jij dan gekozen hebben, Moos? — De kleinste, zei Moos effen. — Wees dan tevreden, concludeerde Sam, want je hebt wat je graag hebben wilde.

Daarmee zitten we midden in de materie. Want gaat het meestal niet zo? U laat een ander voorgaan in de bus, in de trein. Die ander gaat u voor, in veelvoud, want iedere ander maakt gebruik van de gegeven voorrang. Tot de bus vol is en zonder u wegrijdt. Zo gaat het in de winkel, op de veiling, bij een benoeming, met een gesprek, in een wachtkamer, in een vergadering. Twee mensen vragen tegelijk het woord. De een laat de ander het eerst spreken... en wordt dan vergeten. De een laat de ander eerst kiezen en wordt daarna overgeslagen. De een laat de ander eerst binnengaan en wordt daarna voor de portier aangezien. Zo is

het leven: hamer of aambeeld. U kunt het best maar hamer zijn. Maar dan bent u niet bescheiden!

Waar komt dat woord bescheiden eigenlijk vandaan? Het heeft iets met scheiden te maken, afzonderen, splijten. Ver in het verleden — toen de talen nog maar weinig woorden kenden — was het al in het latijn, in het grieks en zelfs in het chinees te vinden. En bescheiden is dus het afgezonderde deel, dat aan iemand wordt uitgereikt. Wie bescheiden is heeft zijn portie en is daar tevreden mee.

Het mooist vindt u het woord bescheiden in de Spreuken, waar bijvoorbeeld van de goede huisvrouw gezegd wordt: dat ze haar dienaressen het bescheiden deel aanreikt. En Agur bad: geef me geen rijkdom of armoede; geef me liever het brood van mijn bescheiden deel. Een bescheiden deel is dus niet een magere portie — maar een toegemeten deel, waar een bescheiden mens tevreden mee kan zijn.

—o—

Naar ik meen was mijn vader een bescheiden mens. Ik hoop, dat dit niet onbescheiden gezegd is. En daarom een voorbeeld uit mijn herinnering. Ik zie hem nog uit ons huis vertrekken, samen met een pas-beroepen jonge collega, die aan de kerkeraad zou worden voorgesteld. Vader wilde zijn gast aan zijn rechterhand laten lopen; maar de jonge gast wilde zijn oudere collega bepaald deze eer geven. Vader was hardnekkig als het om de minste plaats ging. Zijn collega was welgemanierd en dus even zeker van zijn keus. Die twee hebben een tijd lang elkaar schaterend aan de jas getrokken en elkaar hun plaats gewezen. Vermoedelijk heeft een van de twee (de verstandigste? of de bescheidenste?) het hoofd gebogen en de ereplaats aanvaard. Maar zo'n kleine scène vergeet je je leven niet; dat is meer opvoeding dan tien verdorven zedepreekjes. Zo iets was tussen Sam en Moos ondenkbaar geweest — ja, het stoeien wel, maar de inzet niet.

Want meestal gaat het stoeien met geheel andere oogmerken. In onze maatschappij, onze ellenbogenmaatschappij mogen we voor eenmaal wel eens zeggen, gaat het allerminst om bescheidenheid te doen blijken. Het gaat algemeen om de beste plaatsen. Elk vecht voor zichzelf en moge

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 4 (vervolg)

Lofprijzing van God

Het laatste woord dat ons van Nebukadnezar bekend is, is het slotvers van hoofdstuk 4: Nu roem, verhef en verheerlijk ik, Nebukadnezar, de Koning des hemels, wiens werken alle waarheid en wiens paden recht zijn, en die hen die in hoogmoed wandelen, vermag te vernederen.

We kunnen niet zeggen dat de proclamatie, waarmee Babels koning zich tot zijn onderdanen richt, van grote bescheidenheid getuigt; het hele stuk zal dan ook wel dienst hebben moeten doen om alle volken, naties en talen, die op de gehele aarde zijn — zoals de aanhef luidt — te laten weten dat Nebukadnezar weer helemaal terug is en dat niemand zich illusies hoeft te maken over een afbrokkeling

van zijn macht; integendeel: Ik werd in mijn koningschap hersteld, ja grotere heerlijkheid dan vroeger werd mij geschonken; zo heet het in vers 36. Maar juist daarom spreekt het des te sterker, dat hij zich nu voor de tweede maal publiek moet uitspreken over de allerhoogste God die grote tekenen en machtige wonderen doet, wiens koningschap een eeuwig koningschap is en wiens heerschappij zich uitstrekt van geslacht tot geslacht.

Niet op elk moment van de wereldgeschiedenis maakt God zich zo duidelijk kenbaar als Hij dat gedaan heeft in die tijd, toen het voor Hem een verloren zaak scheen te zijn. Want het hele verhaal begint er toch mee te vermelden dat het gerei van het huis Gods door Nebukadnezar gebracht werd in de schatkamer van zijn god. (1 : 2).

Toen dat gebeurde zal er bij de

koning echt nog geen erkenning zijn geweest, dat het de HERE was, die zowel Jojakim, de koning van Juda, als een deel van de schatten uit Zijn eigen huis in zijn macht had gegeven; het plaatsen van het gerei in de tempel van Mardoek betekent toch dat de God van Israël het onderspit heeft moeten delven en dat Babels god of goden oppermachtig zijn.

Israël heeft de Naam des HEREN niet geheiligd en daarom heeft God zijn volk prijs gegeven. Maar Zelf heiligt Hij Zijn Naam onder de heidenen. Zo zal Hij ook blijven doen.

In de lofprijzing van Nebukadnezar is gewaarborgd, dat eens de tijd zal aanbreken, dat niemand er meer onder uit kan te erkennen dat de HERE God is en dat Zijn koningschap over allen en alles gaat. Groter tekenen en machtiger wonderen dan destijds heeft Hij gedaan in de zending van Zijn Zoon en in diens verrijzenis uit de dood; daarbij vergeleken is het herstel van Nebukadnezar uit zijn verstandsverbijstering nog maar een kleinigheid.

En eenmaal zal de tijd komen dat in de naam van Jezus alle knie zich zal buigen van hen die in de hemel en die op de aarde en die onder de

aarde zijn, en alle tong zal belijden: Jezus Christus is Heer; tot eer van God, de Vader. Want de lofprijzing van God is het doel van de wereldhistorie. En dat doel wordt bereikt. In de glans van Gods koningschap zal alle glans van mensenheerschappij verbleken en slechts zij die vrijwillig de HERE hebben gehuldigd, niet geveinsd, maar met hun gehele hart, zullen zo door die glans worden beschenen, dat ze als rechtvaardigen zullen stralen gelijk de zon in het koninkrijk van hun Vader. Wie oren heeft, die hore (Matth. 13 : 43).

DANIËL 5

Hernieuwde hoogmoed

De hulde, die Nebukadnezar gebracht heeft aan de God des hemels geen werkelijke en blijvende verandering van de wereldmacht kunnen bewerken. Babel blijft Babel. En daarom is de ondergang onafwendbaar.

Het eind voor Babel is gekomen als Belsazar de hoogmoed zo verdrijft dat hij de HERE hoont door het gouden en zilveren gerei, dat zijn grote voorganger — zijn va-

God voor ons allen strijden, is de leus. Ieder gebruikt zijn medemens, om zich boven hem te verheffen. Over de rug van de bescheiden man kan de brutale omhoog komen.

Dat doet denken aan een palingrokerij. Hebt u dat wel eens gezien? De levende palingen worden in een sterk zoutbad gezet. Onderin is de zoutconcentratie het sterkst, bovenin het zwakst. Dus proberen de sterke palingen boven in de bak te komen — op de beste plaatsjes. Maar nauwelijks daar aangekomen worden ze verdrongen door anderen, die zich tegen hen afzetten om hoger op te komen. Zo ontstaat een eindeloze circelgang, het potlood van Escher waardig. Ieder heeft zijn medeschep-selen nodig om zijn onbescheidenheid uit te vieren. En hier ziet u meteen, dat on-bescheidenheid in wezen ontevredenheid betekent: geen vrede hebben met de plaats, die toegescheiden is.

—o—

Er is een mooi liedekje, dat in de tijd van de romantiek op de lagere scholen gezongen werd. Vandaag hebben we de jaren van de nostalgie; dat is modern Nederlands en het betekent precies hetzelfde; en dus kan het oude vers in deze jaargang nog wel voor eenmaal een bescheiden plaatsje krijgen:

In 't groene dal, in 't stille dal,
waar kleine bloempjes bloeien,
daar ruist een blanke waterval
en druppels spatten overal,
om ieder bloempje te besproeien, ook 't kleinste.

En boven op der heuvelen spits,
waar forse bomen groeien,
daar zweept de stormvlaag fel en bits,
daar treft de rosse bliksemflits
en splitst, bij 't daverend onweersloeien, de grootste!

Omhoog, omlaag, op berg, in dal
ben ik in de hand des Heeren.
Toch kies ik als ik kiezen zal
mijn stille plek, mijn waterval.
Toch blijf ik steeds, naar mijn begeren, de kleinste...

Alstublieft, als dát geen romantisch gedicht heet. De dichter is onbekend: ene Jos Beltjens. Maar de wijs is van niemand minder dan van dr J. P. Heije, een man naar wie straten genoemd zijn. En, verpakt in deze plezierige romantische emballage, zit er een leuk lesje van bescheidenheid in. Tast toe. Het is er voor.

—o—

Een oud spreekwoord, in het plat-Duits, zegt: Bescheidenheit ist eine Zier' — doch weiter kommt man ohne ihr. Bescheidenheit is een sieraad, maar zonder dat kom je verder. In onze taal bestaat het spreekwoord: 'de brutalen hebben de halve wereld'. Als veel spreekwoorden is ook dit tot een dubbelvorm uitgegroeid. Het vervolg heet: 'en de andere helft nemen ze er wel bij'. Maar dat is al te bescheiden gedacht. Brutale mensen vormen zelf de tweede helft: „gelukkig, dat de andere helft voor de bescheiden mensen overblijft'. Waarmee echter het oorspronkelijke spreekwoord vernietigd is: een staaltje van bluf en brutaal gezegd. Maar dan is het nog waar ook! In de zaligsprekingen blijkt, dat de zachtmoedigen de nieuwe aarde zullen beërven. Dat is meer dan de halve wereld. De hele wereld is straks voor bescheiden mensen; voor mensen, die vrede hebben met het hun toegescheiden deel, een stukje genadebrood.

Intussen. Laat het hiervoor opgediste materiaal u nu ook weer niet in de war maken. Al is het goed, de naaste uitnemender te achten dan u zelf; al is het goed, bescheiden te zijn, tevreden met het u toegedachte deel; het is niet waar dat u de ander meer moet geven dan ... hem toekomt. Niet meer geven dan het hem bescheiden deel.

Want we moeten onze naaste liefhebben als onszelf. Niet meer dan onszelf. En — ook zonder tot eigenliefde te vervallen; ja, juist zonder in eigenliefde te vallen — we mogen onszelf ook een beetje liefhebben. We mogen onszelf beschermen; tegen gevaren, tegen uitbuiting. We hoeven ons eigen vlees niet te haten. Deden we dat wel, dan waren we trouwens onmogelijk voor onze medemensen.

En tenslotte. Laten we maar tevreden zijn met een nederig plaatsje. Het is prettiger wanneer men zegt: 'niet zo bescheiden, vriend, kom hoger aan tafel zitten'; dan dat men anderen naar voren trekt en u daarmee naar het benedeneind schuift.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

der in dynastieke zin — uit Jeruzalems tempel had meegevoerd te misbruiken bij een door hem aangereicht drinkgelag. Bij het genot — of mogelijk ook: onder invloed — van de wijn, komt hij er toe om heilig vaatwerk te profaneren. Zelfs onder de heidenen had men in de regel nog wel zoveel respect voor de goden van anderen, dat al wat aan de goden was gewijd nog enigmater als heilig werd erkend. Maar Belsazar voltooid wat Nebukadnezar begon: de ontluistering van de Naam des HEREN. Daniël herinnert aan hetgeen Nebukadnezar is overkomen en wijst aan dat Beesazar desondanks zijn hart niet heeft verootmoedigd, hoewel hij dit alles wist, maar dat hij integendeel zich heeft verheven tegen de Heer des hemels door Zijn tempelgerei te gebruiken bij een slemppartij. God, die zich overduidelijk als levende God

heeft doen kennen wordt gehoord, en goden van zilver en goud, koper en ijzer, hout en steen worden geroemd.

Ja, zo gaat dat! Uiterste hoogmoed en uiterste dwaasheid gaan hand in hand. Want wat is hoogmoed anders dan dwaasheid? Maar wel schuldige dwaasheid.

Nu komt voor Babel het eind. God heeft zich lankmoedig betoont en de hoogmoed niet direct met algehele ondergang bestraft, al was het al erg genoeg, wat Nebukadnezar is overkomen. Maar nu de hoogmoed wordt hernieuwd en ten toppunt wordt gevoerd, is er geen uitstel meer.

Babel heeft zich nu doen kennen in zijn ware aard. En nu doet ook de HERE zich kennen in zijn ware aard. Zijn lankmoedigheid is geen slapheid; maar Hij is traag tot toorn. Maar als de maat van de ongerechtigheid vol is, is er geen uitstel meer. Zo was het bij de Amorieten (Gen. 15 : 16), zo was het bij Babel, zo was het bij Israël (Matth. 21 : 43) en zo zal het zijn aan het eind der dagen, (Openb. 18).

Gods geheimschrift

De overmoed van koning Belsazar is op een zeer bijzondere manier

stuk gebroken. God laat met zich niet spotten. Plotseling verschijnt op de wand tegenover de plaats waar de koning is gezeten een hand, waarvan de rug en de vingers zichtbaar zijn en op de kalk, waarmee de muur is gepleisterd verschijnen geheimzinnige tekens.

Dat is voldoende om de koning volkomen van zijn stuk te brengen. De hooghartige spotter blijkt toch maar een klein mens als God iets van Zijn majesteit laat zien.

Op beeldende wijze wordt getekend hoe het ingrijpen van God de mens doet sidderen. „Toen verschoot de koning van kleur, en zijn gedachten verontrusten hem, zijn heupgewrichten werden los en zijn knieën stieten tegen elkaar.

Het wordt nog erger als blijkt dat de bezweerders, waarzeggers en Chaldeeën, ondanks de uiteloofde hoge beloningen onmachtig blijken een verklaring te geven van wat geschreven staat. Ze zijn zelfs niet in staat het schrift te lezen. Daarvoor is wat anders nodig dan menselijke geleerdheid.

God openbaart zich op velerlei wijze. Niet altijd zo indrukwekkend als toen in die feestzaal ten aanschouwen van een duizendtal aanwezigen, maar wel zo, dat de mensen aan de weet komen, dat ze

met al hun kunde telkens weer met een mond vol tanden komen te staan. Alleen maar, Gods daden blijven onverstaanbaar, wanneer er niet een woord bij komt, waardoor de daden in hun ware zin worden aangewezen. Gods daden zijn er onmiskenbaar. De kerk belijdt dat door de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld deze wereld is te zien als een schoon boek, waarin alle schepselen, grote en kleine, als letters zijn, die ons de onzienlijke dingen van God geven te aanschouwen. Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid, welke dingen alle genoegzaam zijn om de mensen te overtuigen en hun alle onschuld te benemen.

De letters zijn er en ieder kan het weten. Maar het blijft geheimschrift; de inhoud van de boodschap wordt niet bekend aan wie door eigen onderzoek tot inzicht komen wil. Slechts het profetisch woord onthult het raadsel.

daan van alten — Amsterdam

*In dit en volgende nummers zullen de referaten, die op de laatstgehouden jaarvergadering (19 april 1975) van de persvereniging „Opbouw” gehouden zijn, verschijnen.
In dit nummer het eerste gedeelte van het referaat van drs D. v. Alten.*

Opvoeding op school

Dames en heren,

Op school begin ik de les veelal met even het geheugen der leerlingen op te frissen door de belangrijke punten uit de stof van de vorige les op te halen. Daarbij ga ik dan uit van de vooronderstelling dat zij hun huiswerk gemaakt hebben. Zo ga ik er ook nu vanuit dat u het eerste deel van de lezing in Opbouw hebt doorgenomen, zodat ik kan volstaan met het in herinnering brengen van enkele punten daaruit.

Het ging over de doorwerking van de verlichting in de 18e, 19e en 20e eeuw waardoor enerzijds de maatschappij een meer democratisch bestel heeft gekregen, maar waardoor anderzijds de autonomie van de menselijke rede het gewonnen heeft van de Vreze des Heren. De schoolstrijd heeft zich mede hiertegen gericht, maar het voortgezet onderwijs heeft daarbij te veel terzijde gestaan. Tot aan het midden van de 20e eeuw stond dit onderwijs in het teken van selectie naar verstandelijke vermogens, bij welke selectie de exakte vakken als de meest betrouwbare graadmeter werden beschouwd. Dan begint vrij algemeen kritiek te komen op dit onderwijs: het is te intellektualistisch, het bereidt de leerlingen te weinig voor op de sterk veranderde maatschappij. Men is er achter gekomen dat ook wetenschap en intellekt geen vrede op aarde brengen; integendeel, men wordt er beducht voor. Men heeft ontdekt dat onderwijs indertijd stuwende kracht kon zijn voor maatschappelijke veranderingen en men overweegt of dat nu niet wéér zo zou kunnen.

Ik zal u eerst — bij wijze van illustratie — een hoogtepunt uit het schooljaar voorschilderen, nl. de overgangsvergadering van een scholengemeenschap voor HAVO en Atheneum, het schooltype wat mij in deze lezing in de eerste plaats voor ogen staat. Doel van deze vergadering is te besluiten welke leerlingen verder kunnen naar de volgende klas en welke niet zonder meer meekunnen en of voor deze laatste een alternatief gevonden kan worden: overdoen, een ander schooltype of helemaal van school af. Hebben de docenten hun plaats achter de tafel ingenomen dan hebben ze 'n stencil voor zich met daarop de namen van alle leerlingen plus de cijfers die elke leerling voor alle vakken behaald heeft. De onvoldoendes worden veelal met rood omcirkeld, want die zijn primair bepalend voor de overgang. Dan valt meteen een merkwaardig verschijnsel in het oog: De meeste onvoldoendes zitten bij de exakte vakken, vervolgens bij de talen, dan bij geschiedenis en aardrijkskunde. Weinig onvoldoendes komen voor bij vakken als godsdienst, muziek, tekenen, handvaardigheid, gymnastiek, voordrachtskunst, maatschappijleer, e.m. En aangezien voornamelijk de onvoldoendes ter sprake komen hoeft het niet te verwonderen dat het al of niet overgaan haast alleen afhangt van wat men noemt de intellektuele vakken. Dit zijn tevens de vakken waarin examen gedaan moet worden. Als ergens blijkt dat de school bezig is grote hoeveelheden leerlingen te selecteren volgens deze exakte methode

van intelligentiemeting, dan is dat wel tijdens die overgangsvergaderingen; dit verschijnsel wordt sterker naarmate het eindexamen nadert.

In het historisch overzicht heb ik laten zien dat prioriteit van de vakken die volgens de exakte methode hersens kneden, de verstandelijke vermogens ontwikkelen, afkomstig is uit de eeuw der verlichting. Al in 1917 constateert H. Bavinck de rechtmatigheid van de klachten over het inpompstelsel en de examenwoede van het onderwijs. De fout, zegt hij, zit daarin dat men de regel stelt dat allen alles, van alles evenveel, en dit alles op school moeten leren. En dat is lijnrecht tegen de werkelijkheid in, door en door rationalistisch, en laat niets over voor de rijke leerschool van het leven. Aldus Bavinck. Dat rationalisme, die menselijke rede, het verstand is in onze maatschappij tot voor kort als een hoogste goed beschouwd en men verwachtte via de ontwikkeling der verstandelijke vermogens haast vanzelf verbetering van mens en wereld. Zelfs nu nog komt het voor dat gymnasiumleraren hun leerlingen aanspreken als 'het toekomstig brein, waar de maatschappij het van moet hebben.' Nu heeft inderdaad het genoemd onderwijs meegewerkt aan de vorming van de welvaartstaat, maar tegelijk is het welzijn van de mens en zijn leefwereld veronachtzaamd.

Zo komt men er eigenlijk nu pas goed achter dat het voortgezet onderwijs nogal eenzijdig materialistisch is ingesteld: gericht op het verkrijgen van een goede positie,

het behoud van de materiële welvaart. Nu men er achter komt dat onze welvaart levensgrote moeilijkheden oplevert voor het welzijn van de mensen, gaan er steeds luider stemmen op dat het onderwijs moet veranderen. Men wil onderwijsvernieuwingen die beantwoorden aan de veranderde maatschappij; of sterker nog: de scholen moeten doelbewust meewerken aan die veranderingen. Deze vernieuwingsdrang uit zich op meerdere wijzen waarvan er twee snel in het oog vallen:

1. de werkzaamheid van onderwijskundigen, -sociologen, -pedagogen en personen uit nog andere menswetenschappen. Dezen komen met een theoretische benadering; ze benadrukken dat de mens niet alleen verstandelijke vermogens heeft, maar ook gevoelens, ervaringen en een eigen leefwereld, waar de school tot nu toe weinig met gedaan heeft. Niet de opgelegde leerstof, maar de ervaringswereld van leerlingen moet norm worden voor het onderwijs. Over ervaringen en gevoelens mag de opvoeder geen waardeoordeel uitspreken, ze zijn autonoom. Zoals indertijd de menselijke rede, zo wordt nu de menselijke ervaring ontdekt. Met die ontdekking mogen we ons voordeel doen, maar het autonoom stellen van welk menselijk aspect dan ook dienen we af te wijzen.

2. Er is een praktisch denkende groep die vindt dat op school al te zeer nadruk gelegd wordt op kennisinpomperij, en die groep is van mening dat alle mogelijke maatschappelijke structuren en problemen in de lessen moeten worden ingedragen. Men noemt hen voorstanders van geëngageerd onderwijs.

Letten we er nu op hoe de leerlingen zich onder de methode van het systeem voelen, willen ze hun diploma verkrijgen dan zullen ze in elk geval voor de meeste examenvakken voldoende moeten halen. En voor dat diploma zitten ze op school. Tot voor kort was het zó, dat de maatschappij aan de ene kant van de school de vele mogelijkheden voor diplomabezitters stond aan te prijzen; en aan de andere kant stonden de ouders met hun stimulerende opvoedingsidealen: denk aan je toekomst, jongen, met je diploma op zak kun je wat beginnen. Helaas begint nu de maaatschappij af te haken: het is een gok of je op de universiteit of bij het HBO terecht kunt; het is zeer de vraag of je wel zo'n mooi baantje kunt vinden. De een heeft een vakkenpakket gekozen en kan er niet mee wat hij wil, de ander heeft ook wat gekozen, maar weet helemaal niet wat hij wil. Lange tijd is de school bij uitstek de deur naar de toekomst geweest, maar nu begint dit doel aan de school te ontvallen en wordt het nogal eens opgevat als een verplicht cursus in verveling. Het is dan ook begrijpelijk dat we op school een toenemende mate van lusteloosheid opmerken. Ondanks alle ideeën

over onderwijsvernieuwing is er op school weinig veranderd, want het blijft nog steeds gaan om het diploma. Nog steeds komt men naar school om iets te halen, niet om iets te leren. Ook al is er sprake van enige verschuiving door invoering van nieuwe vakken als maatschappijleer, toch worden deze vakken dan ondergebracht in de groep niet-examenvakken waarvan men het belang niet kan inzien. Op een onvoldoende voor zo'n vak blijf je immers toch niet zitten en bovendien, ze geven hierbij nauwelijks onvoldoendes. En het gaat nu eenmaal niet om het vak maar om het cijfer.

De situatie van het voortgezet onderwijs is niet rooskleurig. Er is onbehagen bij leerlingen, leraren en ouders; er moet dringend nagedacht worden over hoe het anders zou kunnen. Een onderwijs met als parool: 'Kennis is macht' is een in zonder gevallen onderwijs en daarom mogen juist wij als gelovige mensen ons niet afzijdig houden. Berusting in het bestaande mag voor ons zeker niet het laatste woord zijn.

Er is een onderwijsdoelstelling geweest, die mij zeer aanspreekt, die praktisch is, die gericht is op de enkeling en op de gemeenschap, Die nl. van 1655: „De kinderen die ook de nodige diepgang heeft. op te voeden en te onderwijzen in de Vreze des Heren, in geleerdheid en vaardigheden; elk king naar zijn gelegenheid en bekwaamheid; tot eer van God en tot dienst aan de wereld.” M.i. een goede doelstelling. Geen gezeur over zelfverwerkelijking, over begeleiding tot zgn. volwassenheid, over het diploma om je later te kunnen handhaven in de maatschappij, over de ontwikkeling van verstandelijke vermogens, over algemene vorming die toch zo goed voor je is, enz. enz. Opvoeding en onderwijs staan hier in het teken van de dienstbaarheid: tot eer van God en tot dienst aan de wereld. Dat is waarachtig christelijker dan ideeën over zelfverwerkelijking of zelfbeschikking. Alle termen als 'eer van God', 'dienst aan de wereld', 'Vreze des Heren', 'geleerdheid en vaardigheden' vragen zeker nog om nadere toelichting, maar m.i. bieden ze bij uitstek mogelijkheden om er de vragen en verworvenheden van onze tijd in onder te brengen.

'Elk kind naar zijn gelegenheid en bekwaamheid', die biedt ruimte aan de individualiteit van de leerling zonder dat hij in die ruimte verdrinkt; iets wat nu in haast letterlijke zin op school wel voorkomt. U kent toch het streven van de overheid naar mammoetscholen en ook dat daarin de vereenzaming van leerlingen toeneemt. En door nu de leerling en zijn ervaringswereld tot norm voor het onderwijs te stellen wordt de individualiteit door onderwijsvernieuwers nog eens overbenadrukt. Men meent dat dit in het voordeel is van de leerling; klasverband zou de persoonlijke gevoelens van de leerling onderdrukken en het zou

nadelig zijn voor hen die uit sociaal zwakkere milieus komen. Er zijn echter leraren met ervaring die zeggen dat een zeker klasseverband, een kerngroep waartoe een leerling zich weet te behoren, en waarop hij terug kan vallen, juist gunstig is voor de sociaal zwakkeren. Ik heb zelfs horen zeggen dat dit momenteel door sociologisch onderzoek ook wordt bevestigd.

'Dienst aan de wereld', die benadrukt de christelijke naastenliefde en de zorg voor de schepping. Want de voorstanders van geëngageerd onderwijs hebben gelijk als ze sociale vragen over armoede en rijkdom, oorlog en vrede, milieu-bescherming e.m. niet buiten de school willen houden. Wanneer de behandeling van deze onderwerpen geschiedt wordt op de leerder dienstbaarheid, krijgt de school daardoor een typisch christelijk karakter.

'Geleerdheid en vaardigheden', hierin blijven algemeen vormend en beroepsonderwijs naast elkaar staan zonder er een prioriteit van het intellect in aan te brengen zoals dat in 1806 wel gebeurde en nog gebeurt.

'De Vreze des Heren' is de norm voor al dit bezig zijn op school. Natuurlijk is er heel wat nodig om te omschrijven wat hiermee bedoeld wordt. De kerk zou er goed aan doen om zich nog eens opnieuw te gaan bezinnen op die uitdrukking 'Vreze des Heren'.

Welke boodschap ligt daarin voor ons? Ik volsta nu met te zeggen dat deze de richting aangeeft waarin we de juiste normering voor het onderwijs moeten gaan zoeken.

(wordt vervolgd)

maar ook voor de wanhoop, angst, zinloosheid en dood die het wezenlijke van de wereld uitmaken". De moderne literatuur als teken des tijds is voor de schrijver het startpunt van waaruit hij aan zijn boek begint. Dat betekent dat hij heel wat achtergrondinformatie geeft. Uit de uitgebreide inhoudsopgave doe ik een greep: secularisatie, nihilisme, dieptepsychologie, uitzichtloosheid, existentialisme, absurditeit, democratisering; allemaal begrippen die Slings toelicht, nader uitwerkt en beschrijft aan de hand van voorbeelden in de moderne roman- en verhaal-kunst. Schrijvers als Van het Reve, Hermans, Wolkers en Mulisch komen ter sprake. (Waarom niet nog modernere en nog jongere schrijvers?) Eenzaamheid, angst, wanhoop, sexualiteit enz. zijn de facetten in deze kunst, waarover de auteur zijn licht laat schijnen. Het boek eindigt met een „Beoordeling van de moderne literatuur". In dit slothoofdstuk komen ook belangrijke zaken aan de orde als het gesprek van ouders en kinderen met elkaar over de voornoemde problematieken. Het is te wensen, dat inderdaad zo'n gesprek op gang komt en blijft, ook over dit onderwerp, want alleen al het spreken over welk probleem ook kan verlichting geven, zelfs zonder meteen een oplossing te bieden. De moderne literatuur is er gewoon, of we dat willen of niet, en de leerlingen van allerlei scholen en instituten lezen al of niet met animo en al of niet gestimuleerd de moderne schrijvers. En dat het niet alleen maar gaat om 'vieze' woorden en gebeurtenissen, blijkt u wel uit de hiervoor genoemde begrippen. (Die vieze woorden enz. leren onze kinderen trouwens toch wel!)

Voor wie informatie wil biedt dit boek heel wat stof en wat dat betreft mag het doel van de auteur als bereikt worden beschouwd. Toch wil ik niet nalaten wat kanttekeningen te maken en wat vraagtekens te plaatsen.

Hoewel het nergens uitdrukkelijk vermeld is, denk ik begrepen te hebben, dat de heer (?) Slings onder gereformeerd verstaat: vrijgemaakt binnen het Hoogeveense synodale verband. Er komen termen en uitdrukkingen in het boek voor, die een 'binnenverband' onmiddellijk herkenbaar maken: kinderen van het Verbond — opgaan onder de getrouwe Woordverklondiging — kinderen (...) op gereformeerde scholen voor voortgezet onderwijs — kinderen van de Kerk, enzovoort.

De auteur schrijft op pag. 17 in zijn „Woord vooraf", dat hij o.a. literaire en esthetische vragen buiten het bestek van zijn boek acht. Op pag. 235 beveelt hij schriftuurlijke leiding aan „vooral omdat de zinloosheid in literair gewaad op ons afkomt". Is dat laatste waar — en het is waar —, waarom wordt het literaire aspect dan niet behandeld? Had dat niet méér duidelijkheid kunnen verschaffen over de aantrekkingskracht van de moderne schrijvers dan de nogal saaie uittreksels, die hij ons nu geeft van sommige boeken? En dat nog wel na de mededeling dat „ik me er niet toe (heb) laten verleiden uitgebreide uittreksels te geven".

Als de auteur een paar keer met weemoed schrijft over de schoonheid, die in de literatuur heeft afgedaan, dan doet me dat ietwat verbaasd denken aan de vroegere

disputen onder Christenen over de schoonheid in de kunst die gevaarlijk kon worden of was, omdat het religieuze in de schoonheid ten onder ging, ja zelfs kon de schoonheid tot religie (ver-)worden. Dat de angst voor de zgn. Tachtigers hierin een rol speelde, is voor menigeen duidelijk. En ik denk dat we dus toch al aardig geëvolueerd zijn op dit gebied.

Iemand die een boek publiceert, en in het bijzonder iemand die een boek over Nederlandse letterkunde publiceert, mag geacht worden de regels van de Nederlandse taal te kunnen toepassen. De auteur van het besproken boek zou er goed aan doen zijn geschrift eens te onderzoeken op taalkundige en andere onjuistheden, zodat die in een eventuele tweede druk vermeden kunnen worden.

Ik signaleer een onjuist gebruik van de zgn. verwijs-woorden: pag. 41 „... betoonde Nietzsche zich een nihilist. De benaming is afkomstig van de Russische intelligentia aan het einde van de vorige eeuw. **Het** heeft daar de betekenis van ...". **Het** moet waarschijnlijk betrekking hebben op het woord nihilisme, dat echter niet genoemd wordt.) Pag. 233: „... de jeugd van de Kerk die met vallen en opstaan op zoek is naar een persoonlijke relatie met **hun** God en Vader". (**Hun** is meervoud, maar slaat terug op het enkelvoudige 'jeugd'.)

Een andersoortige fout staat te lezen op pag. 44: „in het geheim kneep men de kat in het donker". (Heeft de heer Slings wel eens in het openbaar de kat in het donker geknepen?)

Irritant is het veelvuldig schrijven in een 'we-stijl' (behalve vreemd genoeg in het Woord vooraf, dat in de 'ik-stijl' gesteld is): We zien ...; we zullen nog zien ...; enz. Uit één pagina is de volgende oogst — hebben we geprobeerd aan te tonen — willen we wijzen op het feit — hebben we dit trachten aan te tonen — willen we nog

een voorbeeld geven — we hebben aandacht geschonken — we hopen aan te tonen — we achten het van belang —. U begrijpt, lezers, dat we hebben getracht aan te tonen en dat we dat met enkele voorbeelden hebben aangetoond, dat de schrijver niet veel aandacht aan zijn stijl besteed heeft en we menen dan ook te hebben aangetoond, dat die weinig gevarieerd, eentonig genoemd moet worden. Zijn woordkeus biedt ook weinig afwisseling. Pag. 107: Zo staat hij daar. Zestien regels verder: Zo staat Alfred daar. Pag. 103: Zo komt Alfred in Noorwegen (...) terecht. Eén pagina verder: Zo komt Alfred (...) in Finnmarken terecht.

Een andere opmerking: Ter Braak heeft wel, maar Du Perron heeft niet zelfmoord gepleegd (pag. 70). De titel van het boek vind ik niet erg gelukkig getroffen, maar dat heeft te maken met mijn persoonlijke smaak. De Here Jezus sprak de betreffende woorden vooral, dunkt me, tegen de schriftgeleerden en farizeeën.

Bij het nadenken over een onderwerp als dit kan ik nooit de gedachte onderdrukken: Hoe komt het toch, dat vanuit het Christelijk geloof eigenlijk nog steeds niet een echt Christelijke kunst, waarvoor literatuur, is opgebloeid? Woorden en begrippen als schoonheid (zie hierboven) en vrijheid (pag. 22) spelen dan een belangrijke rol. In de tijd tussen de wereldoorlogen is daar al hevig over gediscussieerd in het Christelijke Literaire Tijdschrift 'Opwaartsche Wegen'. Maar het probleem is toen niet opgelost. En nu dan?

De uitvoering van het boek is keurig maar uiterst saai.

Ondanks kritiek op de verzorging en de uitvoering mag ik de volgende conclusie geven: neem en lees, en u zult met een gegrond oordeel moderne literatuur verwerken.

K. Janssens

Boek-bespreking

Een boos en overspelig geslacht door G. Slings; uitgave van Oosterbaan & Le Cointre B.V. - Goes, 1975 251 pag.; prijs f 14,50, voor leden R.B.-serie f 9,85.

De 'echte' literatuur is in vroegere jaren veelal aan de Gereformeerden voorbijgegaan. Alleen zij die verder gingen leren — en dat waren er niet veel — kwamen wat te weten over de literatuur van hun dagen. De gewone man las zijn kerkblad en soms een roman uit een zgn. Christelijke bibliotheek, waarvan vaak een bekering het al verwachte hoogtepunt vormde.

Dat een boek als het bovengenoemde kon verschijnen bewijst reeds dat er in Gereformeerde kringen méér gelezen wordt dan Christelijke lectuur alleen. De auteur wil met dit boek namelijk geven „een handreiking aan de ouders en de oudere jeugd met betrekking tot de moderne literatuur, opdat met name de jongeren een open oog leren hebben voor de gevaren die ook hen bedreigen,

Zendingsnieuws

De macht van wereldgeesten

We gaan nog een keer op bezoek bij ds W. Pos, die in 1890 te Melolo was aangekomen en daar de arbeid in een Savonese gemeenschap ter hand had genomen. In deze kampong, die ca. 7 1/2 km ten Oosten van Mau Maru ligt, aan de Oostkust van Soemba, had tevoren ds Van Alphen ook gewerkt en de gemeente telde daar 300 leden. Maar de afstand tot de bevolking bleef naar het gevoelen van ds Pos te groot en zij kon niet voldoende overbrugd worden door het gebruik van de Maleise taal, ofschoon velen die verstonden.

Pos begon toen — en dat — was in die tijd heel modern — catechetisch onderwijs aan kinderen te geven in de Savonese taal en zelfs kwam hij zover dat hij bij doop en avondmaal die taal gebruikte. Dat kon misschien ook wel, omdat telkens weer dezelfde uitdrukkingen gebruikt werden. Maar verder durfde hij niet te

gaan en dus was er in de wekelijkse diensten steeds een tolk, die zijn maleis vertaalde in het savonees.

Rond 1895 was het in Melolo en omgeving bijzonder onrustig. Een brand in de kampong, een inval van Soembanezen in de buurt, het doden van Savonese opvarenden van een prauw, die op de kust strandde, dat alles was oorzaak dat een hang naar het heidendom zich meer en meer openbaarde. Pos schreef in die dagen bij een ziek kind geroepen te zijn en terwijl hij medicijnen toediende en met de moeder om genezing bad waren de andere huisgenoten bezig een kip met rijst te offeren aan de marapoe (in dit geval een overleden vader, die ook zaak van de ziekte zou zijn). Dit voorval tekende de geest in de gemeente, zodat Pos verzuchtte: „hoe langer ik in de arbeid der zending ben, hoe meer ik zie en hoor, hoe moeilijker mij het antwoord wordt op deze vraag: hoe moet ik deze mensen, in wier midden ik woon, het Evangelie verkondigen? Gij kunt u niet voorstellen hoe moeilijk het is te arbeiden onder zulke mensen."

Streng optreden zou niet baten, zo ging hij verder. Enkel in de weg van geduld en vermaan zou langzamerhand verbetering be-

reikt kunnen worden. De grote moeilijkheid was hierin gelegen, dat men wel toestemde, dat het eigenlijk niet in orde was, maar bepaald als zonde, overtreding van Gods gebod, sprak het niet tot de conscientie.

Daar kwam bovendien bij dat Pos bij de Soembanezen welhaast geen ingang vond. En daar hunkerde hij naar, want hij had dit echt als zijn taak gezien. Hij trok er daarom regelmatig op uit in de omgeving van Melolo. En dat kon in die tijd echt levensgevaarlijk zijn. Van zijn ervaringen schreef hij iets in een zendingsblad, maar de Nederlandse lezers (althans een deel ervan) klaagden „dat er in de brieven van onze zendeling Pos zo weinig gevonden wordt over zijn arbeid in het Evangelie”. Dat bedroefde Pos wel. Hij schreef terug „dat het een eerste vereiste is de taal te kennen, zaken en gewoonten te weten, opdat men met vrucht iets kan aanvangen en ten uitvoer kan brengen.” En wat hij deed, in Melolo en in de omtrek zag hij als „voorarbeid”, nodig eer men kan overgaan tot het zaaien van het evangeliezaad. Steeds weer, zo lezen we in een verslag, stond Pos voor de vraag: hoe kan ik die harde rotsbodem ontginnen, zodat ik gelegenheid heb om het zaad te zaaien. Tot hij in aanraking kwam met een Soembaanes, een zekere Titus, die als helper kon optreden.

In 1899 ging ds Pos met verlof naar Nederland en hij kon eerst in 1902 naar Soemba terugkren, omdat zijn gezondheid veel zorg gaf. Op het eiland aangekomen bleef het sukkelen en daarbij kwam dat de arbeid, tijdens zijn verlof onderbroken, veel moeite met zich bracht. De toestand van de gemeente was in de verlofperiode sterk verslechterd. Niettemin bleek zijn geloof sterk te staan in Gods beloften. Hij drong aan op uitzenden van meer en bekwaame mannen: „komen er mannen om de Soembanezen het evangelie te brengen, dan zullen wij de Here danken; komen er geen mannen, dan zou ik wensen deze mensen (de Soembanezen) nooit gekend te hebben, want wáár ik ben, zal ik altijd aan hen blijven denken.” De macht van de wereldgeesten (Coll. 2) is groot. We weten dat. En bij het nagaan van de geschiedenis van de zending zie je die macht groot en sterk en bezig tegenóver de genade, die de Here Zijn wereld aanbiedt.

Kerknieuws

Beroepen te Loosdrecht: Ds J. Stuy te Steenwijk.

Ds S. A. v. d. Veer — Ds S. A. v. d. Veer nam 1 juni jl. afscheid van

de gemeente te Hardinxveld-Giesendam en hoopt zondag 27 juli a.s. intrede te doen in de kerk te Wapenveld na tevoren bevestigd te zijn door zijn voorganger: ds B. Geuchies, emeritus-predikant te Heerde.

Ds Joh. C. Schaeffer — Ds Joh. C. Schaeffer zal D.V. zondag 10 aug. a.s. afscheid nemen van de gemeente te Deventer om op zondag 24 augustus a.s. intrede te doen in de kerk te Emmeloord na tevoren bevestigd te zijn door zijn vader, ds H. G. Schaeffer, em. pred. te Zwolle.

Ds A. Beeftink — Kand. A. Beeftink deed zondag 1 juni jl. intrede in de kerk te Neede en in die te Aalten/Winterswijk. 's Morgens werd hij in een gekombineerde dienst van beide kerken in Neede bevestigd door ds J. J. Verleur, emeritus-predikant te Amersfoort. Bevestigingstekst was: Handelingen 3:6-8. Intretekst: Mattheus 5:45. Te Aalten werd de nieuwe dominee toegesproken door de burgemeester van Winterswijk, de Heer De Vries, die mede namens zijn Aaltense kollega, die ook de dienst bijwoonde, sprak. Vervolgens voerden het woord: br. Vreeman namens de Aaltense Chr. Geref. Kerk, br. Postema namens kerkeraad en gemeente, ds O. Mooiweer te Enschede-Noord, die als konsulent afscheid nam, en ds H. Schuurman te Heemstede-Lisse, die voorheen beide kerken diende.

Enschede-Noord — Het adres van de scriba der kerk: T. Hilverda is veranderd. Hij woont thans: Oldenzaalsestraat 109-704. Zijn telefoonnummer is gelijk gebleven: 053-323491.

Breda — Als aanvulling op het bericht onder kerknieuws in Opbouw van 30 mei jl., het volgende. De reden van de afzetting van ds C. H. van Garderen te Breda is een geschil m.b.t. de gaven van de Heilige Geest en het uitdrijven van boze geesten. Tijdens een op 3 mei jl. gehouden, niet volledige, regiovergadering van de kerken in het Zuiden werd deze zaak besproken. De aanwezige zusterkerken adviseerden ds Van Garderen zelf zijn ambt neer te leggen. Ds Van Garderen meende aan dit advies geen gevolg te kunnen geven. De kerkeraad van Breda meende vervolgens ds Van Garderen niet langer als zijn predikant te kunnen handhaven. In de komende regiovergadering van de kerken in het Zuiden zal over deze zaak opnieuw gesproken worden. Er bestaan in de genoemde kerken vragen over de procedure, die de kerkeraad van Breda heeft gevolgd.

Arnhem — Uit het Kort Verslag van de Regio Arnhem, gehouden op 12 mei 1975 te Arnhem. Cand. Beeftink doet met goed gevolg zijn peremptoir examen. Hij on-

dertekent een verklaring dat hij instemt met de Drie Formulieren van Enigheid.

Op voorstel van de kerk van Arnhem wordt (worden) tot lid (leden) van de Raad van Toezicht op de begeleidingscommissie van onze theologische studenten benoemd ds Plooy (en zo er twee nodig zijn ook ds Van Deursen).

De kerk van Arnhem stelt t.a.v. de opleiding tot de Dienst des Woords voor de aanstaande studenten te verwijzen naar Apeldoorn. Aan dit verzoek zal niet worden voldaan, omdat dit advies genoegzaam bekend mag worden geacht.

COGMA — Contact Orgaan Gereformeerde Militairen en Alleenstaanden — De eerstvolgende reis komt al weer binnen het gezichtsveld. Nu komen de grote garnizoenen o.a. Seedorf, Langermanshof en Hohne aan de beurt. Ook staan Haxtum-Aurich, Bremen en Wildeshausen op het programma. De gezinnen die daar verblijven kunnen de COGMA-bezoekers dus verwachten.

Trouwens ook degenen die geen bezoek krijgen, kunnen door middel van de prediking nader kennis maken.

Ds W. L. G. Blokhuis van Schiedam (vrijg. geref.) hoopt op 15 juni a.s. te preken in het garnizoen Seedorf en ds Toorman (Chr. Ger.) hoopt op dezelfde zondag voor te gaan in de samenkomst te Bramsche.

We hopen dan door middel van deze kerkdiensten weer nieuwe contacten te leggen. Vooral in Seedorf is daar prachtig gelegenheid voor tijdens de gemeenschappelijke koffietafel na de kerkdienst.

Het ligt in de bedoeling ook enkele luchtmachtbases te bezoeken. Dit alles in de periode van 14-19 juni a.s.

De brs. ouderlingen die ditmaal meegaan zijn ook geen onbekenden, nl. br. J. Eikelboom van schiedam en br. J. Prins van Enschede.

Het vaststellen van een reisroute en het inpassen van de bezoeken in dit schema, geeft aan de samensteller vaar veel hoofdbrekens. Het is vaak wonderlijk achteraf te merken, hoe alles zo gesmeerd en op rolletjes kon verlopen.

Nieuws uit breder kring

Reformatorische Bijbelschool

De Reformatorische Bijbelschool te Zeist, een opleiding die bijna drie jaar geleden is gestart, gaat verhuizen. In verband met de gestage toename van het aantal studenten — het verwachte totaal-aantal voor het nieuwe cursusjaar is 45 — zal per 1 september een nieuw pand aan de Slotlaan te Zeist worden betrokken. In dit pand zal onder meer ruimte zijn voor 30 internaatsstudenten. Op het ogenblik wordt nog gezocht

naar een echtpaar dat de leiding in het huis op zich kan nemen. Het nieuwe adres is: Slotlaan 241, Zeist. Het telefoonnummer blijft ongewijzigd: (03404) 24166.

Gerref. Kerken (syn.) — Aangenomen de benoeming tot actuaris van de Gen. Syn.: Dr H. B. Weijland te Arnhem, die op de eerstvolgende zittingsdag van de Gen. Syn. zijn functie van synodepraeses zal neerleggen.

BEVERWIJK

Te huur
van 14-7 tot 2-8

WONING

voor- en achtertuin,
3 slaapkamers.
Vlak bij zee en duinen.
Voor 1 of 2 echtparen.
Prijs f 250,— per week.

Telefoon 02510-25308

Drukkerij »Steenbergen«

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Een vertrouwd (en goedkoop) adres
voor

GELD LENEN

Kantoor Spijkerboer - Elburg

(ook voor „moeilijke zaken”)

Meeuwenmaatstraat 5 - Tel. 05250-1751

Zeilkamp - Langweer

(D.V. 19 juli—2 augustus 1975)

Een aantal jongelui uit Eindhoven organiseren (ook) dit jaar een zeilkamp in Friesland, onder deskundige leiding.

Er zijn nog enkele plaatsen vrij voor jongens en meisjes „uit het land”!

Min. leeftijd ± 18 jaar.

Kosten: f 200,—

Inlichtingen en aanmelding zo spoedig mogelijk.

Telefoon 040 - 114714

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.